

Interjú Juhász Erzsébet (Újvidék) íróval a Rózsaszín flastrom c. kötethez
Beszélgetés a vajdasági magyar irodalom helyzetéről. Készítette: Szergejev Zsuzsa

1987. január 31.

<https://mediateka.ek.szte.hu/items/show/26962>

Hangfájl: 021_036_1_1.mp3

Átirat

[00:00:01](#)

Szergejev Zsuzsa: [...] teljesen általános kérdéssel szoktam kezdeni, de azt hiszem elég tági, s sokat lehetne mesélni, hogy hogyan tudod meghatározni, vagy meg tudod-e határozni a vajdasági magyar irodalom helyzetét? Tehát egy olyan irodalom helyzetét, ami tulajdonképpen két kultúra között áll?

[00:00:29](#)

Juhász Erzsébet: Hát, ezzel kapcsolatban eléggé változott az évek folyamán az én hozzáállásom meg a véleményem. A lényeg természetesen az, hogy két kultúra határmezsgyéjén vagyunk, tehát nyilván mivel hogy nem a magyar államalakulaton belül élünk, hanem Jugoszláviában, hát természetes, hogy a jugoszláv kultúra, irodalom is hat ránk. És ez a pályám kezdetén úgy alakult, hogy hát én elsősorban, mondjuk középiskolás, meg gimnazista koromban a magyar irodalmat olvastam, és hát azt, ami közel kötelező volt a Jugoszláv irodalmakból.

[00:01:25](#)

Tehát teljesen egy magyar irodalom felé forduló érdeklődés volt bennem. Utána, amikor intenzívebben kezdtem dolgozni a *Symposion*nak¹, akkor ismertem meg azokat a jugoszláv írókat, 20. századiakat, akik számomra a mai napig is nagyon érdekesek, a gondolkodásmódjuk, látásmódjuk alapján, de ugyanakkor egy állandó kötődés, nyelvi és kulturális kötődés természetesen a magyarországi magyar irodalomhoz. Hát ez anélkül nem lehet elképzelni a vajdasági magyar irodalmat. Azért mert mondom, hát elsősorban a nyelv, másodsorban pedig az az irodalmi hagyomány [...]. Én mindenekelőtt azért úgy képezem, vagyis úgy fogom fel, hogy mi abba az irodalmi hagyományba tartozunk bele(?), szóval azt a hagyományt tagadjuk, vagy tagadva állítjuk, ahogy az már lenni szokott.

¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9A_j_Symposion

[00:02:34](#)

Tehát egy magyarországi irodalomtörténet vonulatában tudom elképzelni a vajdasági irodalom helyét azzal, hogy a sajátos jellegzetességét épp az adja meg, hogy egy több nemzetiségű Vajdaságban alakult ki, ahol mondjuk hát elsősorban a jugoszláv irodalmak hatottak ránk intenzíven, mert azokat tudtuk első kézből olvasni. Ez azt hiszem általában jellemző a vajdasági irodalomra.

[00:03:21](#)

De mivel hogy egész más adottságaink vannak, mint egy magyarországi irodalomnak, így aztán... nem is annyira az irodalmi hagyomány, az irodalmi hatásokra, mondjuk a jugoszláv irodalom hatása az, ami megmutatkozik a vajdasági irodalmon, hanem az eltérő körülményeknek a kifejeződése. Mert elég hosszú időbe tellett az, hogy mondjuk én tisztázzam, hogy mi egy az én felfogásom szerint egy vajdasági magyar írónak a feladata. Ez akár vulgárisan is felfogható.

[00:04:11](#)

Bár én remélem, hogy a mondjuk a *Műkedvelőkkel*² sikerült egy egész más értelmezését adnom ennek a felfogásomnak. Tehát az, hogy az itteni vajdasági magyarság létélményéről, tapasztalatairól kell, hogy szóljon ez az irodalom, mert senki más nem írhatja meg ezeket az élettapasztalatokat, az itt kialakult életérzést és világlátást, csak egy vajdasági magyar író.

[00:04:59](#)

Az mondjuk rám nagyon jellemző, hogy a vajdasági magyar irodalom alakulástörténetével egybehangzóan, hogy tulajdonképpen az én indulásomra egy ilyen, a jugoszláv irodalmon keresztül európai irodalomra való nyitás volt a jellemző. Amikor a jugoszláv irodalmak befogadásán, meg a rajtuk keresztül inkább az európai, vagy a világirodalomnak a befogadásán volt a hangsúly, és az akkori műveknek a sokasága – tehát mondjuk én a '60-as évek vége felé kezdtem el írni, de '75-ben jelent meg az első kötetem – de pontosan emlékszem arra, hogy valamiféle kvázi európai vagy világirodalmi mintákat követtem én is, de egyáltalán nem voltam egyedülálló ezzel az irányultsággal.

[00:06:14](#)

Azt hiszem, hogy ezt a *Symposion* első nemzedékétől kaptuk ezt az örökséget, vagy kaptam én ezt az örökséget. Tehát egy modern hangvételű irodalom volt az, de mindenesetre írható volt mondjuk akárhol, az az érzésem. A művek java része - persze a legjobbak azért nem, mert igaz, hogy az már későbbi műve a Domonkos Istvánnak³, de például egy *Kormányeltörésben* meg azok az élmények, szóval azok tényleg, azt hiszem annyira

² <https://www.mmalexikon.hu/kategoria/irodalom/mukedvelok>

³ [https://hu.wikipedia.org/wiki/Domonkos_Istv%C3%A1n_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Domonkos_Istv%C3%A1n_(k%C3%B6lt%C5%91))

autentikusan kifejezik egy itteni vajdasági magyar költőnek a közérzetét. Meg még sok minden egyéb is sok...

[00:07:08](#)

... nem túl sok, más munka(?). És most azt hiszem, hogy ez a legeklatánsabb⁴ példa arra a korszakra, és akkor az én első kötetem is tulajdonképpen ezt a teljes gyökértelenséget fejezte ki. Ami nem csak abból ered, hogy tulajdonképpen az embernek nehéz tisztázni, hogy most tulajdonképpen hogy is mérje föl önmagát. Az, hogy itt volt egy olyan irodalom, ami csekély mértékben volt irodalomnak nevezhető, az úgynevezett couleur locale-os⁵ irodalom, és amikor a symposionisták a felszínre törtek, vagyis kaptak lapot, akkor tulajdonképpen az első dolguk volt normálisan(?) egy érvényben lévő hagyománynak a tagadása, tehát egy ugrásszerű váltás, hogy gyűlöljük ezt a földhöz tapadt irodalmat meg minden.

[00:08:29](#)

És akkor mondom, hogy ebbe a vonulatba sorakoztam aztán föl én is. És hát idővel, nagyon hosszú idő után jöttem rá arra, hogy tulajdonképpen - én szerintem nem csak nekem, hanem mindannyiunknak, minden vajdasági magyar írónak az a dolga, hogy a maga módján, a maga irodalmi kifejezésformái alapján próbáljon úgy számot adni az itteni létről, hogy emelkedjen felül kifejezésformájában, stílusában, látásmódjában a helyi szűkösségeken, tehát a helyi színeken. Ugyanakkor a helyi jellegzetességeket kell valamilyen formában megfogalmaznia.

[00:09:40](#)

Az én eddigi köteteimen tényleg végig lehet vezetni ezt. A *Fényben fénybe*⁶ az egy teljesen a belső monológok sorozata, semmi köze ehhez a helyi... szóval a Vajdasághoz magához. Viszont hangvételében mondjuk nem volt Csépe Imre⁷ is, például a legjellegzetesebbek egyikét mondjam, akik ezekhez a beszűkült vajdasági jéghez, meg annak a korszaknak az irodalmát jelentették.

[00:10:30](#)

Akkor utána a *Homorításban*⁸, igaz, hogy ott is felhasználtam, nem dokumentumokat, de tulajdonképpen egy ilyen megtörtént esetet próbáltam regény formában megfogalmazni. Tehát szelektálva meg satöbbi, meg amit egyáltalán szépirodalom megkíván. Viszont, nem tudtam igazából megint csak kötni. Én akkor nem is mértem fel azt, hogy tulajdonképpen nem tudok történelmi háttérrel adni például az egésznek. Van ott némi történelmi háttér meg minden, de... szóval az egyik kritikussom, tulajdonképpen a recenzensem, Utasi Csaba⁹ ezt róta fel. És akkor én nagyon megdöbbenem, és aztán amikor mélységesen magamba szálltam, akkor jöttem rá

⁴ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/e-e-F1E41/eklatans-F1E96/>

⁵ <https://topszotar.hu/idegen-szavak/couleur%20locale>

⁶ <https://www.vamadia.rs/irodalom/fenyben-fenybe-sotetben-sotetbe>

⁷ https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A9pe_Imre

⁸ <https://www.vamadia.rs/irodalom/homoritas>

⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Utasi_Csaba

arra, hogy persze-persze, hát értem én, hogy ő mire gondolt, de akkor én még mindig különböző életerzések meg... csak valóban kötött ez a szituáció, meg maga az a világháború előtti és a világháború utáni törés, meg ezek a dolgok foglalkoztattak egy család életén belül.

00:12:13

Nem is azon volt abban a regényben hangsúlyt, de ez nekem mondjuk nekem személy szerint akkor már fontos volt. Aztán később... a *Gyöngyhalászkokat*¹⁰ most kihagyom, mert néha úgy érzem, hogy az a legelviselhetőbb kötetem eddig, de valahogy azt most nem tudom besorolni, bár mondjuk, azt hiszem a nyelvében jellegzetesen vajdasági. Meg azok a két háború közötti idők, vagy tulajdonképpen körülbelül így helyezhető be az egész történet sor, legalábbis ott van a súlypontja. Mondjuk magának a ciklusnak, különösen a Gyöngyhalászkok ciklusnak.

00:13:14

És mondjuk nagyon érdekes, persze nem tudom szó szerint idézni, de Radnóti Sándor(?)¹¹ írt egy nagyon elismerő kritikát¹² a *Gyöngyhalászkokról*. Persze nagyon jól esett, mert komolyan veszem a véleményét, és ő írt arról, hogy hát lemérhető mondjuk, Kosztolányitól kezdve Mészölyig a hatás ezen a köteten, viszont maga a nyelvi megformálás, az az egy teljesen más világot elevenít föl, szóval valahogy a nyelvében van benne az, ami mutatja, hogy semmiképpen se írhatta volna egy magyarországi író, hanem mondjuk csak egy itteni. Egészen mások a mi nyelvi avítságaink¹³, nyilván sokkal szegényesebbek.

00:14:17

Persze, attól még lehet nagyon familiáris, meg nagyon teljes egy irodalmi művön belül, hogyha az ember ezt meg tudja írni. Azt hiszem ez úgy-ahogy sikerült. Én egy ilyen valamiféle enyészet-létet próbáltam ott megfogalmazni és azért keltek ilyen kis hülye(?), kispolgári nyelvi fordulatok melyek meglehetőleg valamelyest régies, de hát nem lehet... Szóval egész más, egész máshogy lehet ezt a világot nyelvileg is árnyalni(?), mint mondjuk egy magyarországi múltat.

00:15:13

Aztán nagyon hosszú ideig foglalkoztatott, hogy én tulajdonképpen Szentelekyt tart(?)¹⁴ egy olyan regény hős-modellnek, akiről nagyon szeretnék regény írni, csak éppen fogalmam sem volt arról, hogy ugyan hogy lehetne írni. És akkor csak úgy teljesen úgy vaktában elkezdtem utánanézni...

Beszélő 1: [...] mikor lesz kész az ebéd?

¹⁰ <https://www.vamadia.rs/irodalom/gyongyhalaszok>

¹¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Radn%C3%B3ti_S%C3%A1ndor

¹² https://adt.arcanum.com/cs/view/MTA_Kritika_1985/?pg=503&layout=s

¹³ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/a-a-1BFAF/avitt-1EEA7/>

¹⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/Szenteleky_Korn%C3%A9l

Juhász Erzsébet: Majd szólok, jó?

[00:16:00](#)

Elkezdtem olvasgatni - hogy valamiféle támpontom legyen - a két háború közötti itteni irodalmat. Mondom ezt most hirtelen nehéz felelevenítenem, de hát mondjuk elsősorban a Szenteleky levelezését, ami irányadó volt, hogy ő kiket akar beszervezni, és kikkel akar lapot indítani. Aztán elsősorban fontos volt annak a légkörnek a felelevenítése miatt, hogy a legpocsékabb műkedvelő... szóval tényleg dilettáns írókat, szóval megvan az árnyalatni különbség... tehát tényleg a legistentelenebb dilettáns írókat próbáljam olvasgatni.

[00:17:01](#)

Teljesen azért, mert ez nem irodalom, hanem, mert rengeteget mond egy korszakról, elsősorban a korszaknak, az igényeiről és főleg az igénytelenségéről. Aztán hát ilyenek voltak például a Cziráky Fetter Imre¹⁵, akkor Kristály István¹⁶, akkor... jaj, kik is voltak még? Havas Emil¹⁷? Akiket úgy mi is, és akkor volt valami, soha életemben nem hallottam... Pohárkovics Elvira¹⁸? Ilyen, szóval valami elképesztő, engem ez teljesen megdöbbentett az, hogy tényleg valami elképesztő, hogy milyen irodalmat produkált az a két korszak.

[00:17:58](#)

Az amit [...] tartalmazhat, az még itt-ott irodalom is, bár nagyon-nagy(?) megszorításokkal. Persze nem azért, hogy éppen teljesen arra a következtetésre jussak, hogy a helyzet az lesújtó volt, és hogy egyrészt az érdekelt, hogy tényleg milyen hagyományokkal rendelkezünk. Hát ha ez a hagyományunk, már pedig főleg ez...

[00:18:48](#)

Szentelekyt is egy rendkívül dilettáns írónak kellett elkönyvelnem, valóban egy rettenetes tehetségtelen széplélek volt, viszont remek kritikus. Ez persze csak az írásaiban a szerkesztésben ez nem juthatott nála kifejezésre, mert egyszerűen nem volt kivel dolgoznia, nem volt kikkel dolgoznia. Végül is mindenkit buzdított, és remélte, hogy kifutja magát, de egyáltalán a kritikai felmérései, hát azok máig is rendkívül helytállóak és úgy gondolom rengeteget tanultam én, gyarapodtam történelmi tudatban az ő kritikai írásait olvasva.

[00:19:42](#)

És úgy gondoltam, hogy hát számomra ez a járható út ahhoz, hogy egy ilyen összhangot teremtsék egy modern hangszerelés és egy nálunk hiányzó történeti tudatnak az irodalmi megformálásában. Azért volt szükségem a dokumentumokra, mert úgy gondoltam, hogy maga a fikció itt túlságosan kevés lenne. Egy az, hogy 19-től vagy 20-tól kezdődő történetírás igen

¹⁵ <https://www.vamadia.rs/profil/cziraky-imre-fetter>

¹⁶ <https://www.vamadia.rs/profil/kristaly-istvan>

¹⁷ <https://www.vamadia.rs/profil/havas-emil>

¹⁸ <https://www.vamadia.rs/profil/poharkovics-elvira>

keveset foglalkozik az itteni, mondjuk vajdasági magyarság történelmével. És mert tulajdonképpen a háború után született generációnak már végül is fogalma nem volt általában véve, az én generációmnak mondjuk már fogalma nem volt arról, hogy mit is jelentett az a Trianon, vagy hogy alakult, vagy aztán mi történt a határátalakítások után.

[00:21:13](#)

És nem ismerhetjük önmagunkat, jelenkori önmagunkat se, hogyha nem tudjuk, hogy milyen történeti előzményei vannak a létezésünknek. Ezt én például mindenekelőtt fontosnak tartom most már hosszú évek óta. És egyrészt ezt próbáltam... szóval erre voltak jók a felhasznált dokumentumokon kedvezőbben viszont ugyanakkor én legalábbis úgy képzeltem, hogy én persze nem történelmi regényt akarok írni, mert azt én úgy önmagában azért fölöslegesnek tartom.

[00:22:08](#)

Hanem tulajdonképpen pont a modern hangszerelés adott arra alkalmat, hogy legalábbis kísérletet tegyek arra, hogy tulajdonképpen egy meg(?)ismétlendő helyzetre világítsak rá, ugyanis én azért most is nagyon sokallom az itteni irodalomban az igénytelenséget, és hogy tulajdonképpen eléggé műkedvelők vagyunk mi a máig is, és erre is mondjuk remek alkalom volt az, hogy dokumentumokba tudtam kapaszkodni.

[00:22:56](#)

Tehát egyfajta érzelmi bizonytalanság az természetes, hogy meghatározza egy vajdasági magyar írónak a közérzetét azért, mert olyan biztonság érzete az embernek nem lehet több okból kifolyólag. Hát például azért, mert az olvasásnak sincs hagyománya. Én mindig megdöbbenek, hogyha valaki elolvassa valamelyik könyvemet, mert nem érzem azt, hogy mondjuk egy olvasóréteghez szólok, ami tipikusan egy mondjuk egy nemzetiségi irodalomnak a sajátossága, sokkal inkább, mint mondjuk egy nemzeti irodalomban, ahogy ez jelen van.

[00:23:53](#)

És pontosan, mondjuk a Szenteleky féle dilemmák(?) szolgáltak jó ürügyként arra, hogy Thomka Beáta(?)¹⁹ fogalmazta meg szerintem nagyon találóan, hogy a lényege ennek a regénynek az, hogy egy történeti szituációval való párbeszéd folytatása, párbeszéd azzal az adott történelmi szituációval, ami a 2 háború közötti világot, főleg irodalmi és kulturális életet jellemezte.

[00:24:35](#)

Én gondolom, hogy... nem tudom megítélni, hogy ez sikerült-e tulajdonképpen, hogy tényleg nem történelmi regényt akartam írni, hanem valahogy az, valamihez mérve a hasonlóságokat

¹⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Thomka_Be%C3%A1ta

és a kételyeket és a kétségbeesést és a lendületet. Szóval az egésznek A sokféleségét ennek az élménynek a sokféleségét valahogy megfogalmaztam.

[00:25:06](#)

Szergejev Zsuzsa: Most bennem elég sok kérdés fölmerült hirtelen, csak nem akartam a szavadba vágni. Hogy az az igény az, hát a Borinak(?) is megjelentek a különféle hagyományt kereső művei, hogy ez az igény ez erős, ez érezhető. És szerinted mennyiben jogos itteni hagyományok után kutatni, szinte erőltetetten, és mennyire, és mennyiben kötődik az egyetemes magyar kultúrához, a Magyarországihoz? Itt az '50-es évek eseményei ez furcsa volt, amikor először itt voltam, valahol éreztem ezt, hogy itt vannak az '50-es évek. Nem lehet kiölni. 20-30 éve volt. Az, hogy bebizonyítani azt, hogy mi is vagyunk?

[00:26:09](#)

Most már azért másképp alakult a helyzet, most már valamennyivel nyitottabb a két kultúra egymáshoz, de nem tudom, hogy... Tehát te hogy tudod ezt megfogalmazni? Meg tudod-e fogalmazni azt, hogy mennyiben tudtok ti kötődni egy ilyen vagy ez csak absztrakciók, hogy egyetemes és mennyiben itt? Mert a Vajdaság sokkal nehezebb helyzetben volt Trianon után, mint aztán Erdély. Erdély meg több 100 éves.

[00:26:45](#)

Juhász Erzsébet: Igen. Hát ezzel az ellentmondással függ össze, hogy... egyrészt hogy annyira nehéz helyzetben volt, hogy itt tulajdonképpen a kulturális hagyományokat csak erőltetetten lehet föl kutatni. Ezek fontosak ezek az öröklődések, hogy valahol meg legyen írva, de az először nem ez a lényeges, Nyilván, hogy erre a túlzásra azért is volt szükség, hogy valamilyen kultúra kialakuljon, valamilyen... hát szóval pontosan kultúra nem csak irodalom, mert azért teljesen kötődni(?), gondolom...

[00:27:37](#)

Arra nem lehetett volna számítani, hogy mi örökké az egyetemes irodalomba a bekapcsolódásra várjunk vagy számítsunk, mert ha itteni művek nincsenek, amelyek egymást ösztönözve, szóval egy kultúra, egy, mondjuk egy... nemzetiségi kultúra az kell, hogy rendelkezzen saját művekkel ahhoz, hogy aztán kötődjön az egyetemes magyar irodalomhoz, kultúrához azért, mert különben légüres tér lenne, szóval direktbe nem lehet kötődni.

[00:28:23](#)

Na, most én, mondjuk... persze, hogy változott a helyzet, mert nem biztos, hogy jól értettem a kérdésedet, de mondjuk, én azt tudom mondani, hogy nem tudom elképzelni például azt, hogy én megkötődnék mondjuk az egyetemes kultúrához, magyar irodalomhoz minden egyes gondolatomban. Még akkor is, hogyha az itteni dolgokat fogalmazom meg, de egyszerűen én igazán rendszerességgel elsősorban és mindenekelőtt a magyar kultúrát irodalmat követem, és azokat a műveket a irodalomtörténeti művektől kezdve a mai évekig teljesen az is és teljesen

abba a vonulatba tudom magunkat elképzelni. Mondom, egyrészt nyelvi, másrészt meg kulturális hagyományok és örökség szempontjából tehát, hogy vannak helyi jellegzetességeink ez nem vitás, de azt hiszem, hogy én csak úgy tudom elképzelni, hogy én oda kapcsolódva írom meg a magam élményeit a magam világáról.

[00:29:38](#)

Szergejev Zsuzsa: Szerinted figyelnek rátok eléggé nálunk?

Juhász Erzsébet: Hát nem tudom. Azt hiszem, hogy egy eléggé szűk kör figyel, csak annak elvétele van írásbeli dokumentumai.

Szergejev Zsuzsa: Tényleg ez, hát lehet, hogy ezek nem kerülnek majd fel az interjúra. Amikor én itt az egyetemen elkezdtem ezzel foglalkozni, én megdöbbenem mikor olvastam műveket, és a gimnáziumban is csak az került elő, hogy Erdély, más nem. És valószínűleg, ha már gimnáziumban sem, akkor viszont nálunk a nagyközönség nem tud, semmit nem tud, és tényleg csak a szűk réteg. És ez is számomra rendkívül szomorú. Viszont érdekes, hogy azt mondtad, hogy itt sem érzed [...]

[00:30:40](#)

Juhász Erzsébet: Nem, persze hogy nem. Hát megint csak egy Erdélyből meglévő külön kulturális örökségnek a [hang kimaradás]

[00:30:59](#)

Tényleg egészen [...] a mi helyzetünk Trianon után. Hát ez nálunk mai napig is hiányzik több okból kifolyólag. Vagy azért mert nem voltak érdekesek a művek, vagy azért, mert éppen gazdasági fellendülés volt, és akkor a kultúra háttérbe szorult. Vagy azért, mert a magyarországi művek mégis csak rangosabbak az olvasóközönség szemében. Természetes, hogy a java részük rangosabb, de hát én ezt például tényleg a mi helyzettudatunk fogyatékoságaival magyarázom, és ez van. Hát azért érzi az ember, mondjuk van néhány író, akinek sikerült egy ilyen olvasótábort kialakítania, de nagyon kevésnek. De még egy Gion Nándor²⁰, vagy egy Fehér Ferenc²¹ vajdasági író, a vajdasági magyar köztudatba. Én nem hiszem, hogy mondjuk én az vagyok.

[00:32:18](#)

Szergejev Zsuzsa: És a jövőt el tudod képzelni?

Juhász Erzsébet: Nem. Nem, én inkább a hiábavalóság jegyében csinálom, amit csinállok, mert én egyedül ehhez értek, amennyire értek. Nem tudom elképzelni, én nem vagyok egyáltalán derűlátó.

²⁰ https://hu.wikipedia.org/wiki/Gion_N%C3%A1ndor

²¹ [https://hu.wikipedia.org/wiki/Feh%C3%A9r_Ferenc_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Feh%C3%A9r_Ferenc_(k%C3%B6lt%C5%91))

Szergejev Zsuzsa: Említetted a nyelvet. Amikor mi elkezdtünk ezzel foglalkozni, akkor elég sok cikk került elő, hogy pusztul az itteni nyelv és nagyon kilátástalan cikkek jelentek meg arról, hogy hogyan alakul(?). Ez is ennyire súlyos lenne?

[00:33:08](#)

Juhász Erzsébet: Szerintem igen. Igen, hát abban nagyon igazad van - és mindegy, hogy beleteszed-e az interjúba ezt, vagy nem - de tény, hogy mondjuk bizonyos politikai körülmények között Magyarország vigyázó szemeit folyton Erdélyre veti. De hogy itt mi van, azért mert nálunk volt egy ilyen légből kapott gazdasági fellendülést, szóval ezzel mi el voltunk intézve, nyilván ezzel is összefügg. Ugyanakkor én a mi helyzetünket sokkal kétségbeejtőbbnek tartom, lehet hogy teljesen elfogult vagyok, bár annyira nem szoktam elfogult lenni Önmagunkkal szemben, de a nyelv romlása az egészen kétségbeejtő.

[00:34:08](#)

Szergejev Zsuzsa: Mondjuk ez a nyelvészeknek a feladata, hogy eldöntsék hogy mennyire egészséges és mennyire normális dolog. De hát végül is természetesnek is kéne venni, már csak azért is, mert hogy egy más ország, aminek [...]

Juhász Erzsébet: Így van. Így van.

Szergejev Zsuzsa: Viszont pont a *Sympok*kal kapcsolatban. Én nekem, amikor először a kezembe vettem ezeket a régi *Sympo* számokat, teljesen ledöbbentem, hogy mennyire nyitottak voltak, mennyire más. Azóta se, én nem olvastam azóta Magyarországon olyan folyóiratot, amibe ilyen cikkek, ilyen tanulmányok megjelentek volna. És ez valahol a szerb közvetítéssel, és ennyivel én nagyon gazdagnak éreztem az itteni irodalmat, hogy olyan impulzusokat kapott, amit mi tényleg nagyon nagy késésekkel és nagyon [...]

[00:35:15](#)

Juhász Erzsébet: Igen, de utána viszont kiforrottabb jóval(?). Nekem az a benyomásom. Igaz, hogy én főleg a prózát kísérem figyelemmel, én verseket akkor olvasok, amikor intenzíven írok prózát.

[00:35:43](#)

Szergejev Zsuzsa: Szomorú ez a borúlátás, amikor...

Juhász Erzsébet: Tudod, ez nem borúlátás ez egy helyzetismeret nálam. Jó, én mondjuk inkább borúlátó típus vagyok alkatilag, viszont annyi szellemi kondícióm van, hogy szembe nézek azzal, ahogy én látom a helyzetet és szépítések nélkül. Na, most mondjuk még a magyarországi irodalom viszonya egy kritikának a viszonyulásával kapcsolatban az volt mondjuk bántó hosszú időn át, hogy tulajdonképpen, ha valamelyik kötetről megjelent kritika, akkor az ember állandóan érezte azt a bizonyos szörnyű vállveregetést, mert egyrészt ez

teljesen érthető, mert most miért dorongoljuk már le? Viszont ez, amennyire érthető, annyira gátolja is a minőségnek az érvényesülését.

[00:36:56](#)

Szóval lesújtó az, amikor az ember megérzi azt, hogy azért mert határon túli, hát nem szabad ugyanolyan mércékkel megítélni, mint egy hazai író művét. Szóval, ez hosszú évekig jellemző volt. Ellenreakció képpen, viszont az itteni kritikusoknak, némelyikének az a fajta hozzáállás, hogy „dicsérjük azt, ami a miénk”, ami különben már mondom, „szeressük, ami a miénk”, ami a Szentelekynek volt a jelszava. És hát, jó-jó, semmi kifogásunk, de ha intenzíven akar az ember kötődni, mondjuk az egyetemes magyar irodalomhoz, hát akkor persze, hogy a minőségét kéri számon az itteni irodalomtól is.

[00:37:56](#)

Szergejev Zsuzsa: És a szerb kritikák? Fordítanak rendesen? Szerbre, vagy...

Juhász Erzsébet: Hát az teljesen szervezetlen. Egy időben fordítottak, most egyre kevésbé, és mindig valami teljesen magán klikkek döntik el, hogy kit fordítanak például.

Szergejev Zsuzsa: És az ottani kritikák sem megfelelőek? Tehát a szerb fogadtatás az ottani irodalomban?

Juhász Erzsébet: Én ezt nem kísértem figyelemmel egyáltalán. Mert, hát mondjuk, mikor lefordítanak egy Bogdánfy Sándort²², akkor az ember úgy gondolja, hogy nem a Bogdánfy Sándor fogja a legmegfelelőbbben képviselni a vajdasági magyar irodalmat. Olyan szánalmas abban a közegben, hogy azt hiszem nem is reagálnak rá, vagy ha reagálnak, akkor szintén vállveregetve. Nem tudom, ezt csak feltételezem.

[00:38:52](#)

Szergejev Zsuzsa: Mert egyszer a Beáta tartott egy előadást a kollégiumban, még az is a kezdet kezdetén volt, és kérdeztük, hogy tud-e arról beszélni, hogy a szerb-magyar kapcsolatok, ez is egy nagyon tág dolog, és mondta, hogy nem tud. Ő azt mondta akkor, hogy ez egy ilyen természetes egymás mellett élés és nem gondolkozott el soha rajta így. Tehát, hogy mennyire vagytok ti benne ebben? Például?

[00:39:29](#)

Juhász Erzsébet: Hát én nem tudom, hogy ki mennyire van benne. Én itt csak annyiban vagyok benne, hogy néhány szerb írónak a műveit nagyon szeretem, és azokat olvasom és azok nekem fontosak. Gyakorlatilag sehogy máshogy nem vagyunk benne és azt nem hiszem, hogy hogy bárki is túlságosan benne lenne.

²² <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bogdanfi-sandor-74CA4/>

[00:39:55](#)

Szergejev Zsuzsa: Ez is az irodalomtörténészeknek lesz majd a feladata, 50 meg 100 év múlva, meg a filológusoknak, hogy utánanézzenek. Nem is tudom, általánosan tényleg ezek a kérdések merülnek föl. Én egy cikkekre emlékszem, ami nagy elkeseredve. Nem is tudom, hogy Hornyiknak volt a cikke? „Nincsen két nyelvű kultúra, csak egy nyelvű kultúra van”, aztán még ilyenekre, hogy „Milyen veszélyesek a rádióadások”, mennyire kommersz dolgokkal, mennyire vagy mennyivel súlyosabb egy kisebbségi irodalomban a kommercializálódásnak a veszélye, meg ilyesmik.

[00:40:52](#)

Juhász Erzsébet: Hát én ezzel teljesen egyetértek.

Szergejev Zsuzsa: És a színházról tudnál valamit mesélni? Itt élsz, vagy a színházi kultúráról?

Juhász Erzsébet: Hát mondjuk az Újvidéki az siralmas.

Szergejev Zsuzsa: És most a szabadkairól?

Juhász Erzsébet: Arról nem tudok, mert én ott egyetlen egy előadást láttam és erről nem is szeretnék beszélni, mert engem annyira nem lelkesít, mint a barátaimat például. De végül is, mivel hogy nem járok rendszeresen Szabadkára, így nem is vagyok mérvadó arra, hogy erről bármit is mondjak. Szubjektíven vannak ilyen érzéseim, hogy nem tudok nem feltétlenül lelkesedni, mondjuk egy Ristić²³ féle színház után.

[00:41:56](#)

Szergejev Zsuzsa: Én azt hiszem, hogy hirtelen nem is tudnék mit kérdezni, már annyi mindent elmondtál. Még arra szeretnék megkérni, ezt már az elején kellett volna, hogy úgy beszéltek meg, hogy mindenkit megkérünk, hogy az interjú elején beszéljen magáról. egy néhány mondatot. Egy kis életrajz, hogy az is megjelenhessen a kötetben és ne így átszörün(??) valaki leírta.

[00:42:27](#)

Juhász Erzsébet: Hát, én annyit tudok magamról mondani, hogy 1947-ben születtem Bácsopolyán, Szabadkán jártam gimnáziumba. Itt Újvidéken a Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszékére, ott diplomáztam, aztán voltam újságíró. Először voltam nagyon rövid ideig tanár, és újságíró. Később a Magyar Tanszék könyvtárosa, és már előzőleg befejeztem az itteni 3. fokozatot, és most pedig délszláv-magyar összehasonlító irodalom történettel foglalkozom a Hungarológiai Intézetben. Röviden ennyi.

Szergejev Zsuzsa: Köszönöm, és... [felvétel vége]

²³ https://sr.wikipedia.org/wiki/Ljubi%C5%A1a_Risti%C4%87